

ANNA KOSIDŁOWSKA

anna.kosidłowska@uek.krakow.pl

*Fiskalna funkcja podatku od dochodów z kapitałów
pieniężnych**

Fiscal Function of Capital Gains Tax

Słowa kluczowe: dochody budżetu państwa; podatki dochodowe; opodatkowanie dochodów z kapitałów pieniężnych

Keywords: state budget revenues; income taxes; capital gains tax

Kod JEL: H24; G18

Wstęp

Dochody publiczne są pobierane w celu finansowania wydatków publicznych. Oznacza to, że płatności podmiotów należących do sektora prywatnego dokonywane na rzecz sektora finansów publicznych są rekompensowane usługami świadczonymi przez władze publiczne (czyli przez podaż dóbr publicznych i społecznie pożądanых) na rzecz sektora prywatnego, a więc podatników. W przeważającej mierze płatności te (dotyczy to zwłaszcza podatków) nie pozostają w określonej relacji do korzyści czerpanych przez dany podmiot z usług władz publicznych, lecz taka jest natura tych usług (dóbr publicznych i społecznie pożądanых) [Wernik, 2014, s. 62].

* Publikacja została dofinansowana ze środków przyznanych Wydziałowi Finansów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie w ramach dotacji na utrzymanie potencjału badawczego.

Wśród różnych dochodów publicznych na szczególną uwagę zasługują podatki. W większości państw właśnie podatki stanowią podstawowe źródło dochodów zarówno samego państwa, jak i organów samorządu terytorialnego. W budżetach państwowych i samorządowych podatki odgrywają najważniejszą rolę [Wójtowicz, 2014, s. 133].

Celem opracowania jest próba zbadania zmian w zakresie struktury podatkowych dochodów budżetu państwa w Polsce w latach 2010–2014, a w szczególności w zakresie wpływów z opodatkowania dochodów osób fizycznych pochodzących z kapitałów pieniężnych. Ze względu na ograniczoną ilość dostępnych danych dotyczących opodatkowania dochodów z kapitałów pieniężnych, ich analiza zostanie przeprowadzona dla lat 2010–2013. Dane wykorzystane do badań pochodzą z publikacji Ministerstwa Finansów.

1. Podatkowe źródła dochodów publicznych

W teorii finansów dochody publiczne mają różną treść. Zalicza się do nich najczęściej następujące środki finansowe:

- daniny publiczne, które są obowiązkowym ciężarem nakładanym mocą ustawy na osoby fizyczne oraz podmioty prawne (typowymi daninami publicznymi są podatki),
- dochody z majątku i praw majątkowych,
- pozostałe dochody, będące kategorią bardzo zróżnicowaną – od składek na fundusze emerytalne po różne opłaty itp.

Dochody publiczne nie obejmują całości wpływów, którymi dysponują władze publiczne. Pojęciem o szerszym zakresie są środki publiczne [Ziółkowska, 2012, s. 85].

Współczesne państwo w bardzo ograniczonym zakresie gromadzi dochody, które można określić umownie jako własne. Są to przede wszystkim dochody z majątku i praw majątkowych. W sensie ekonomicznym dochodami są także wpływy z prywatyzacji majątku (skarbu) państwa. Potrzeby finansowe państwa są obecnie, inaczej niż w przeszłości, zaspokajane w niewielkim tylko stopniu dochodami własnymi, a to oznacza, że współczesne państwo ma charakter podatkowy. Podmioty realizujące zadania publiczne w determinującym stopniu uzależnione są od danin publicznych (podatków) [Owsiak, 2011, s. 27].

Podatkiem jest ustawowo określone świadczenie pieniężne, przymusowe, bezwrotne, świadczone nieodpłatnie, nakładane przez państwo lub jednostki samorządu terytorialnego i ponoszone na ich rzecz. Jeżeli dane świadczenie posiada wszystkie te cechy łącznie, to w istocie jest podatkiem bez względu na jego nazwę i umiejscowienie w systemie prawa [Osiałyński, 2006, s. 97].

Podatek jest klasyczną daniną publiczną. Należy on do najstarszych kategorii finansowych i ekonomicznych. Jako taki wymaga specjalnych i wieloaspektowych rozważań. Podatek jest wielce złożoną kategorią prawną, fiskalną, ekonomiczną, poli-

tyczną, społeczną. Ekonomiczne znaczenie podatku polega na tym, że skutkiem jego nałożenia jest zmiana w sytuacji dochodowej i majątkowej podatników, co wpływa na ich zachowanie, podejmowanie decyzji gospodarczych, decyzji konsumpcyjnych, decyzji o oszczędzaniu itp. [Owsiak, 2005, s. 172–173].

Podatki są podstawowym źródłem dochodów budżetu państwa. Szeroko rozumiana polityka podatkowa państwa, obejmująca także pozapodatkowe obciążenia płac, jest więc ważnym elementem jego polityki gospodarczej i zarazem wywiera wielki wpływ na możliwość realizacji tej polityki [Osiałyński, 2006, s. 94]. Nadmierny fiskalizm, wyrażający się w zbyt silnej ingerencji państwa w dochody (majątek) podatników, w złym rozłożeniu ciężarów podatkowych itd., może obrócić się przeciwko państwu, np. przez osłabienie aktywności gospodarczej podatników, co spowoduje spadek dochodów państwa. Władze publiczne muszą więc posługiwać się podatkami w sposób racjonalny, tzn. umiejętnie łączyć interesy fiskalne państwa z interesami ekonomicznymi podatników, realizację celów społecznych z ochroną gospodarki przed negatywnymi skutkami podatkowymi [Owsiak, 2005, s. 173].

2. Funkcje podatków

Podatki pełnią w systemie gospodarczym określone funkcje, które z jednej strony mają charakter obiektywny, z drugiej zaś podlegają ciągłej ewolucji wraz z przeobrażeniami ustrojowymi i społeczno-gospodarczymi. Najogólniej można powiedzieć, że podatki służą przede wszystkim gromadzeniu przez państwo środków zasilających budżet, niezbędnych do finansowania zadań państwa. W literaturze przedmiotu najczęściej wyodrębnia się funkcję fiskalną oraz funkcje pozafiskalne, do których zalicza się m.in. funkcję stymulacyjną i redystrybucyjną [Ajchel, 2014, s. 109].

Fiskalna treść podatków istotna jest ze względu na fakt, że podatki są podstawowymi narzędziami przejmowania przez państwo dochodów i zaspokajania popytu na pieniądź [Owsiak, 2005, s. 173]. Wielkość dochodów publicznych zależy od dwóch czynników: systemu danin publicznych, zwłaszcza systemu podatkowego, oraz realnych procesów gospodarczych, podczas których powstają w ogóle dochody (np. dochody ze stosunku pracy czy dochody z kapitałów pieniężnych), w tym dochody publiczne [Owsiak, 2011, s. 27–28].

Funkcja fiskalna należy do najstarszych. Polega na zaopatrywaniu władz publicznych w środki finansowe, które są niezbędne do realizacji ich zadań. Za sprawą funkcji fiskalnej następuje zmiana charakteru własności strumieni pieniężnych. Pieniądże o charakterze prywatnym stają się środkami finansowymi o charakterze publicznym, w stosunku do których zmieniają się decyzje.

Funkcja stymulacyjna wyraża się np. w oddziaływaniu podatków na decyzje gospodarcze konkretnych podatników w zakresie kierunków i rodzajów działalności gospodarczej. Stymulacja może polegać na wprowadzaniu określonego podatku oraz na różnicowaniu stawek podatkowych, ulg i zwolnień [Ajchel, 2014, s. 109–110].

Funkcja redystrybucyjna podatków wyraża się w oddziaływaniu za ich pomocą na podział dochodów ukształtowany w wyniku gry sił rynkowych [Małecka-Ziembińska, 2011, s. 234]. Dzięki redystrybucyjnej funkcji podatków następuje redystrybucja dochodu i majątku narodowego pomiędzy podatników a państwo i organy samorządu terytorialnego. Podatki mogą być wykorzystywane jako narzędzie redystrybucji i zmniejszania nierówności dochodowych, m.in. przez kształtowanie poziomu i rodzaju stawek podatkowych, skali progresji, poziomu kwoty wolnej od opodatkowania, systemu ulg i zwolnień uwzględniających sytuację materialną i zdrowotną podatników [Ajchel, 2014, s. 109].

3. Podatek od dochodów z kapitałów pieniężnych jako źródło dochodów publicznych

Opodatkowanie dochodów z kapitałów pieniężnych osób fizycznych jest uregulowane w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych. Według tej ustawy za przychody z kapitałów pieniężnych uważa się:

- odsetki od pożyczek,
- odsetki od wkładów oszczędnościowych i środków na rachunkach bankowych lub w innych formach oszczędzania, przechowywania lub inwestowania,
- odsetki (dyskonto) od papierów wartościowych,
- dywidendy i inne przychody z tytułu udziału w zyskach osób prawnych faktycznie uzyskane z tego udziału,
- przychody z tytułu udziału w funduszach kapitałowych,
- należne, choćby nie zostały faktycznie otrzymane, przychody z odpłatnego zbycia udziałów (akcji) oraz papierów wartościowych i realizacji praw wynikających z papierów wartościowych,
- przychody z odpłatnego zbycia prawa poboru,
- przychody członków pracowniczych funduszy emerytalnych z tytułu przeniesienia akcji złożonych na rachunkach ilościowych do aktywów tych funduszy,
- nominalną wartość udziałów (akcji) w spółce albo wkładów w spółdzielni, objętych w zamian za wkład niepieniężny,
- przychody z odpłatnego zbycia pochodnych instrumentów finansowych oraz z realizacji praw z nich wynikających.

Dochodem ze źródła przychodów jest nadwyżka sumy przychodów z tego źródła nad kosztami ich uzyskania osiągnięta w roku podatkowym. Jeżeli koszty uzyskania przekraczają sumę przychodów, różnica jest stratą ze źródła przychodów.

W Polsce dochody z kapitałów pieniężnych opodatkowane są stawką 19%. Dla porównania dochody z kapitałów pieniężnych np. na Węgrzech są opodatkowane stawką wynoszącą 16% [*Taxation Trends...*, 2014, s. 96], a w Austrii – 25% [*Taxation Trends...*, 2014, s. 48].

Tab. 1. Wartość wpływów budżetowych ogółem*, wartość wpływów budżetowych z podatków dochodowych oraz wartość wpływów budżetowych z podatku dochodowego od osób fizycznych w Polsce w latach 2010–2014 (w mln zł)

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	Średnia
Wpływy ogółem	257 232	281 442	286 438	280 522	297 345	280 596
Wpływy z CIT i PIT	90 379	99 244	102 572	103 131	107 836	100 632
Wpływy z PIT	62 487	67 505	70 622	73 751	78 127	70 498

* przez wpływy budżetowe ogółem rozumie się wpływy do budżetu państwa pochodzące z: podatku dochodowego od osób prawnych, podatku dochodowego od osób fizycznych, podatku od towarów i usług, podatku akcyzowego, podatku od gier, podatków zniesionych i cel. Wpływy budżetowe wykazywane są w pełnych wielkościach, tj. bez odliczenia udziałów dla jednostek samorządu terytorialnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Informacje Ministerstwa Finansów o wpływach budżetowych...].

W tab. 1 zaprezentowano wartości wpływów budżetowych w Polsce w latach 2010–2014, ze szczególnym uwzględnieniem wpływów pochodzących z podatków dochodowych. Wpływy budżetowe ogółem w badanym okresie wyniosły średnio prawie 281 mld zł. Zsumowane wpływy z podatku dochodowego od osób prawnych (CIT) i z podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) wyniosły średnio prawie 101 mld zł i systematycznie rosły w analizowanym przedziale czasowym. Wyodrębnione wpływy z PIT również systematycznie rosły i wyniosły średnio ponad 70 mld zł.

Tab. 2. Udział wpływów budżetowych z podatków dochodowych oraz wpływów budżetowych z podatku dochodowego od osób fizycznych we wpływach budżetowych ogółem w Polsce w latach 2010–2014 (w %)

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	Średnia
Udział wpływów z CIT i PIT we wpływach ogółem	35	35	36	37	36	36
Udział wpływów z PIT we wpływach ogółem	24	24	25	26	26	25

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z tab. 1.

Średni udział wpływów z podatków dochodowych we wpływach budżetowych ogółem w analizowanym okresie wyniósł 36% (tab. 2). Udział ten był stabilny w całym 5-letnim okresie. Większych odchyień nie odnotował również udział wpływów z PIT we wpływach budżetowych ogółem. Średnio w latach 2010–2014 wyniósł on 25%.

Tab. 3. Wartość należnego podatku od dochodów z kapitałów pieniężnych osób fizycznych według stawki 19% oraz wartość należnego podatku dochodowego od osób fizycznych według skali podatkowej w Polsce w latach 2010–2013 (w mln zł)

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	Średnia
Podatek należny według stawki 19%	1 132	896	683	840	888
Podatek należny według skali podatkowej	43 806	47 122	50 436	53 188	48 638

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Informacje Ministerstwa Finansów dotyczące rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych...].

W tab. 3 przedstawiono wartości należnego podatku od dochodów z kapitałów pieniężnych osób fizycznych według stawki 19% oraz wartości należnego podatku dochodowego od osób fizycznych według skali podatkowej. Z danych zawartych w tabeli wynika, że podatek należny według stawki 19% w latach 2010–2013 wyniósł średnio niecałe 890 mln zł i był najwyższy w 2010 r. (ponad 1,1 mld zł). Podatek należny według skali podatkowej natomiast przez cały badany okres wykazywał tendencję wzrostową i wyniósł średnio niecałe 49 mld zł.

Tab. 4. Udział należnego podatku od dochodów z kapitałów pieniężnych osób fizycznych według stawki 19% we wpływach budżetowych ogółem oraz w należnym podatku dochodowym od osób fizycznych według skali podatkowej w Polsce w latach 2010–2013 (w %)

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	Średnia
Udział podatku należnego według stawki 19% we wpływach ogółem	0,4	0,3	0,2	0,3	0,3
Udział podatku należnego według stawki 19% w podatku należnym według skali podatkowej	2,6	1,9	1,4	1,6	1,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z tab. 1 i 3.

Udział podatku należnego według stawki 19% we wpływach budżetowych ogółem w latach 2010–2013 wyniósł średnio 0,3% (tab. 4). Zmniejszył się on do 2012 r. Również do 2012 r. zmniejszał się udział podatku należnego według stawki 19% w podatku należnym według skali podatkowej, a w całym badanym okresie wyniósł on średnio niecałe 2%.

Podsumowanie

Celem opracowania była próba zbadania zmian w zakresie struktury podatkowych dochodów budżetu państwa w Polsce w latach 2010–2014, a w szczególności w zakresie wpływów z opodatkowania dochodów osób fizycznych pochodzących z kapitałów pieniężnych. Ze względu na ograniczoną ilość dostępnych danych dotyczących opodatkowania dochodów z kapitałów pieniężnych ich analiza została przeprowadzona dla lat 2010–2013.

Wpływy budżetowe ogółem w Polsce w latach 2010–2014 wyniosły średnio prawie 281 mld zł. Zsumowane wpływy z podatku dochodowego od osób prawnych i z podatku dochodowego od osób fizycznych wyniosły średnio prawie 101 mld zł i systematycznie rosły w analizowanym przedziale czasowym. Wyodrębnione wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych również systematycznie rosły i wyniosły średnio ponad 70 mld zł.

Średni udział wpływów z podatków dochodowych we wpływach budżetowych ogółem w analizowanym okresie wyniósł 36%. Średnio w latach 2010–2014 udział wpływów z PIT we wpływach budżetowych ogółem wyniósł 25%.

Podatek należny od dochodów z kapitałów pieniężnych osób fizycznych według stawki 19% w latach 2010–2013 wyniósł średnio niecałe 890 mln zł. Podatek należny według skali podatkowej natomiast wyniósł średnio niecałe 49 mld zł.

Udział podatku należnego według stawki 19% we wpływach budżetowych ogółem w Polsce w latach 2010–2013 wyniósł średnio 0,3%. Zmniejszył się on do 2012 r. Również do 2012 r. zmniejszył się udział podatku należnego według stawki 19% w podatku należnym według skali podatkowej, a w całym badanym okresie wyniósł on średnio niecałe 2%.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że opodatkowanie dochodów osób fizycznych pochodzących z kapitałów pieniężnych stanowi nieznaczące, ale stabilne źródło wpływów budżetowych.

Bibliografia

- Ajchel M., *System podatkowy*, [w:] W. Grzeškiewicz (red.), *Finanse publiczne z elementami prawa podatkowego*, Difin, Warszawa 2014.
- Informacje Ministerstwa Finansów dotyczące rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych za lata 2010–2013*, www.finanse.mf.gov.pl [data dostępu: 08.06.2015].
- Informacje Ministerstwa Finansów o wpływach budżetowych za lata 2010–2013*, www.finanse.mf.gov.pl [data dostępu: 08.06.2015].
- Małeczka-Ziemińska E., *Podatki, cla i opłaty publiczne*, [w:] T. Juja (red.), *Finanse publiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2011.
- Osiatkiński J., *Finanse publiczne. Ekonomia i polityka*, PWN, Warszawa 2006.
- Owsiak S., *Finanse publiczne. Teoria i praktyka*, PWN, Warszawa 2005.
- Owsiak S., *Stabilność systemu zasilania finansowego a nowatorskie zarządzanie podmiotami publicznymi w warunkach kryzysu*, [w:] S. Owsiak (red.), *Nowe zarządzanie finansami publicznymi w warunkach kryzysu*, PWE, Warszawa 2011.
- Taxation Trends in the European Union. Data for the EU Member States, Iceland and Norway. 2014 Edition*, <http://ec.europa.eu/eurostat> [data dostępu: 17.10.2015].
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 1991 r., nr 80, poz. 350 z późn. zm.).
- Wernik A., *Finanse publiczne. Cele, struktury, uwarunkowania*, PWE, Warszawa 2014.
- Wójtowicz W., *Pojęcie podatku i jego charakter*, [w:] W. Wójtowicz (red.), *Zarys finansów publicznych i prawa finansowego*, Wolters Kluwer, Warszawa 2014.
- Ziółkowska W., *Finanse publiczne. Teoria i zastosowanie*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań 2012.

Fiscal Function of Capital Gains Tax

The aim of the study was to investigate changes in structure of the state budget tax revenues in Poland, in particular, revenues from personal income taxation derived from capital gains. The study covered the period from 2010 until 2014. Due to limited amount of available data relating to the taxation of income from capital gains, its analysis was carried out for the period 2010–2013. Data used for the study comes from publications of the Ministry of Finance.

Fiskalna funkcja podatku od dochodów z kapitałów pieniężnych

Celem opracowania była próba zbadania zmian w zakresie struktury podatkowych dochodów budżetu państwa w Polsce w latach 2010–2014, a w szczególności w zakresie wpływów z opodatkowania dochodów osób fizycznych pochodzących z kapitałów pieniężnych. Ze względu na ograniczoną ilość dostępnych danych dotyczących opodatkowania dochodów z kapitałów pieniężnych, ich analiza została przeprowadzona dla lat 2010–2013. Dane wykorzystane do badań pochodzą z publikacji Ministerstwa Finansów.